

**ԹՈՒՐԵՒԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՎ ՍՐԲԱԶԱՆ
ՊԱՏՐԻԱՐԷ Տ. ՇՆՈՐՀԷ ԱՐԷՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԳԱԼՈՒՍՏՅԱՆԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՈՒՄ**

Ժամանում

Հուլիսի 13-ին, շաբաթ օրը, առավոտյան ժամը 12-ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեց Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարք Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը:

Նորին սրբության ուղեկցում էին հոգեշնորհ Տ. Վազգեն վարդապետ Գալստյանը՝ Լոնդոնից, որպես զավագանակիր և պր. Կարապետ Ղազարյանը՝ Ստամբուլից, որպես Սկյուտարի Ս. Խաչ դպրեվանքի խնամակալության ատենապետ:

Երևանի օդանավակայանում, հանուն Վեհափառ Հայրապետի, բարի գալստյան սրտագին խոսքերով, սրբազան պատրիարք հոր և նրա շքախմբին պաշտոնապես և ջերմորեն դիմավորեց Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ և Հոգևոր Ծննդարանի վերատեսուչ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյանը:

Սրբազան պատրիարք հորը դիմավորեցին նաև Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի մյուս անդամները գերաշնորհ Տ. Ասողիկ սրբազանի գլխավորությամբ, ինչպես նաև Վրաստանի հայոց թեմի առաջնորդ՝ գերաշնորհ Կոմիտաս, Շիրակի թեմակալ գերաշնորհ Տ. Մաշտոց և Բաքվի առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Հուսիկ եպիսկոպոսները, Մայր Աթոռի միաբաններ հոգեշնորհ Տ. Մուշեղ և Տ. Գրիգոր վարդապետները, հոգեշնորհ Տ. Նարեկ արեղան, սարկավագների խումբը, Արարատյան թեմի քահանայից դասը, Մայր Աթոռի պաշտոնեությունը և հավատացյալների հոծ բազմություն:

Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ պատրիարքին դիմավորեց նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առնթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղավոր պր. Ս. Հովհաննիսյանը:

Այնուհետև սրբազան պատրիարքը առաջնորդվում է Մայր Աթոռ:

Մայր Տաճարի զանգերը հնչում են տոնականորեն:

Մայրավանքի արևելյան դարբասի առաջ, եկեղեցական թափորով և ամպհովանու տակ, Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարքը «Հրաշափառ»-ով մուտք է գործում Մայր Տաճար:

Հայ Եկեղեցու տարեգրության մեջ վերջին 500 տարիների ընթացքում, 1461 թվականին Պոլսի հայոց Պատրիարքության հաստատումից հետո, առաջին անգամն է, որ Թուրքիայի հայոց պատրիարքը պաշտոնական այցով և ուխտով գալիս է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

Մայր Տաճարում, Իջման Ս. Սեղանի առաջ, Վեհափառ Հայրապետը եղբայրական ողջագուրումով և ջերմորեն բարի գալուստ է մաղթում սրբազան պատրիարքին:

Պահը հուզիչ է և պատմական:

Վեհափառ Հայրապետը Մայր Տաճարում բարի գալուստ է մաղթում Թուրքիայի հայոց պատրիարքին

Իջման Ս. Սեղանի առաջ, Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարքը վերանորոգում են իրենց միասնության ուխտը և միասնեղ աղոթում Հայ եկեղեցու հաստատության և աշխարհի խաղաղության համար:

Վեհափառ Հայրապետի ողջույնի խոսքը

Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով նորին ամենապատվության պատմական սույն այցելությունը Մայր Աթոռ, ասում է:

«Ողջույն և բարի ժամանում Թուրքիոյ ամենապատիվ Շնորհք սրբազան պատրիարքին:

Հույժ սիրեցյալ եղբայր մեռի Ի Զրիստոս, անսահման ուրախությամբ կողջունենք Ձեզ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի այս լուսավոր կամարներուն տակ: Ուրախ ենք մենք, ուրախ է Մայր Աթոռիս միաբանությունը, ուրախ է մանավանդ Հայաստանի հավատավոր ժողովուրդը:

Իրոք խորապես կիռուկ և կմխիթարե Մեզ Ձեր այս պատմական այցելությունը և Մենք այն հաստատու թաղոյր վագրումը ունինք, թե նոր լույս մը կբացվի այսօրվոն սկսյալ Մայր Աթոռիս և Ձեր Աթոռին միջև, թեև միշտ սիրալիր եղած են մեր Աթոռներու հարաբերությունները նաև անցյալին մեջ, Հայաստանայոց եկեղեցվո կանոններուն, ավանդություններուն և միության սկզբունքին վեմին վրա հաստատուն:

Կմաղթենք, սիրեցյալ եղբայր Մեր, որ Ձեր այցելության օրերը ի Հայաստան ըլլան հաճելի և

հոգեպարար: Գիտենք, թե Ձեր հավատավոր հոգին ջերմապես պիտի մխիթարվի՝ ծնրադրելով և աղոթելով մեր պատմական հին վանքերու և եկեղեցիներու սուրբ սեղաններու առաջ:

Կխորհինք նաև, թե առիթներ պիտի ունենանք եղբայրաբար քննարկելու և միասին խոսելու այն բոլոր հարցերու մասին, որոնք մեր Ս. եկեղեցվո առաջ կդրվին մեր օրերուն: Վստահ ենք, թե այս տեսակետն ևս արդյունավետ պիտի ըլլա մեր հանդիպումը:

Ուրեմն կրկին բարի գալուստ Ձերդ Սրբապետության և Ձեզ ուղեկցող անձանց: Թող Աստված օրհնե այս օրը և մեր եղբայրությունը, և վայն պահե ամբողջ ու անխռով այժմ և հավիտյան՝ ի պայծառություն մեր Ս. եկեղեցվո և ի փառս հայ հավատացյալ ժողովուրդին, որ ի Հայաստան և ի Սփյուռք աշխարհի: Ամեն»:

Ամենապատիվ Սրբազան Պատրիարք Հոր պատասխան խոսքը

Վեհափառ Տեր, սիրեցյալ և շնորհազարդ Հայրապետ.

Խորապես զգացված եմ Վեհիդ ողջույնի խոսքերեն: Ինձի համար մեծ բախտավորություն եղավ, որ այսպես հնարավորություն ստեղծվեցավ վերստին գալու Ս. Էջմիածին, լրացնելու համար ուխտս, զոր գրեթե կիսատ ձգած էի, ուր տարիներ առաջ, իմ առաջին այցելության առիթով, 1955 թվականի աշնան:

Եկած եմ հատկապես փոխարինելու համար այն սփոփարար այցելությունը, կոր Ձերդ Ս. Օծությունը շնորհեց Թուրքիո հայության 1961 թվականի հունիսին, երջանկահիշատակ Տ. Գարեգին պատրիարքի վախճանման առթիով:

Դժվար է Մայր Տաճարին մեջ ներկա եղող բազմության համար երևակայել, թե ինչ խոշոր և ցնծափն ցնցում մը հառաջ բերավ Վեհափառ Հայրապետի այցելությունը Ստամբուլ:

Անակնկալ մահով մեր շատ սիրեցյալ և մեծարյալ պատրիարքին, գրեթե շվարումի մատնեված էր ամբողջ Ստամբուլի հայությունը:

Ձերդ Վեհափառության օրհնաբեր այցելությունը հանկարծ հոգիները լուսավորեց և սիրտերը ամրապնդեց և ամենքը բուրվեցան Ձեր շուրջը և Ձերդ Սուրբ Օծության սրտապնդիչ խոսքերը բարձրացուցին ամենքիս տրամադրությունները:

Հազար-հազարներ պիտի ուզեին գտնվիլ այսօր այստեղ, այս տեղվույն վրա, ուր ես կանգնած եմ և ունենալ այն բախտավորությունը, որ իմս է այժմ:

Ասիկա մեծ շնորհ մը կնկատեմ, որուն համար Աստուծո զոհություն կմատուցանեմ:

Վեհափառ Տեր, բերած եմ նաև Ձերդ Ս. Օծության Թուրքիո իմ հայ համայնքին՝ Ձեր հոգևոր զավակներուն՝ որդիական սիրո, հավատարմության և խոր հարումի զգացումները:

Կվստահեցնեմ Ձերդ Ս. Օծությունը, թե Ստամբուլի հայությունը կապված կմնա իր Եկեղեցիին և հայրենի պանդուխտանց, ավանդություններ, որոնց զուլսը կգտնվի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հավատարմորեն կապված ըլլալու գիտակցությունը:

Ստամբուլեն ելլելես հետո, ո՛ր որ հանդիպեցա՝ Աթենք, Միլան, Նիս, Լիպսոն, Լոնդոն, ամենուրեք, պաշտոնական և ժողովրդային իմ շփումներու ընթացքին, ամենքն ալ անխտիր մասնավոր խնդրանք մատուցին ինձի, որպեսպի իրենց և՛ որդիական և՛ հավատարմական զգացումներուն թարգմանը հանդիսանամ Ձեր մոտ:

Միտով կկատարեմ այդ պարտականությունը Ս. Էջմիածնի՝ նվիրական այս կանաչներուն տակ:

Այս պահուս գիտեմ, թե Ձեր և մեր սիրտերը խռովող երևույթներ կան արտասահմանի ինչ-ինչ վայրերուն մեջ: Բայց կվազաբացնեմ Ձերդ Վեհափառությունը իմ ականատեսի վկայությամբ, որ մեր ժողովուրդի ջախջախիչ մեծամասնությունը և ընտրելագույն ու գիտակից մեծ պանգաված Վեհիդ կողքին է և հարած է Ձեզի սերտ սիրով և խոր հարգանքով:

Այս առթիվ, կբերեմ նաև մեր եկեղեցական դասուն եղբայրական ողջույնները, ինչպես նաև մեր ժողովուրդի սիրալիք զգացումները Էջմիածնի միաբանության, որ ուրախությամբ կնշմարեն անձն, բազմացած է Ձեր հովանիին ներքև:

Կբերեմ նաև Սկյուտարի Ս. Խաչ դպրեվանքի սերն ու ողջույնները Ս. Էջմիածնի Հոգևոր Ծեմարանին:

Աղոթող եմ Ս. Էջմիածնի անասանության և Ձերդ Ս. Օծության թանկագին կենաց արևաշատության համար:

Խորապես երջանիկ եմ այս սրբազան հարկին ներքև և Ձերդ Ս. Օծության հետ միասին գտնված ըլլալու համար:

Արարողության ավարտին, Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարք հայրը, եկեղեցական թափոթով և ամպհովանու տակ, առաջնորդվեցին նոր Վեհարան:

Բոլոր ներկաները բարի գալուստ մաղթեցին սրբազան պատրիարք հոր և աջահամբույրով հրաժեշտ առան:

Ճաշկերույթ սրբազան պատրիարք հոր պատվին

Ժամը 3-ին, նոր Վեհարանի սեղանատանը, կազմակերպվել էր բարի գալուստյան ընդունելություն սրբազան պատրիարք հոր պատվին:

Ընդունելությանը ներկա էին Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի եկեղեցական և աշխարհական անդամները, ներքին թեմերի թեմակալ առաջնորդները, Մայր Աթոռի միաբանությունը և հարգելի Տիրամայրը:

Սեղանը օրհնեց Վեհափառ Հայրապետը: Ընդունելության ժամանակ, որն անցավ շատ ջերմ և սրտագին մթնոլորտում, ճառեր փոխանակեցին Վեհափառ Հայրապետն ու սրբազան պատրիարքը:

Սրբազան պատրիարք հոր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Հայաստան այցելությունը ողջունեցին ներկաներից շատերը՝ բարի գալուստյան խոսքերով և եղբայրական արտահայտություններով:

Ժամը 7-ին, Մայր Տաճարում, Վեհափառ Հայրապետը, նախագահեց կիրակամտի ժամերգության:

Թո՛ղք պաշտաման ներկա էր պատրիարք սրբազան հայրը, որի համար Մայր Տաճարի ձախակողմյան դասնում, Յիզաք Սեդանի դիմաց, դրված էր մասնավոր պատրիարքական աթոռ:

Երեկոյան, ժամերգության ավարտին, պատրիարք սրբազան հայրը այցելեց Մայր Տաճարի եկեղեցական արվեստի գանձարանը: Ժամը 9-ին նորին սրբազանությունը հրաժեշտ առավ Վեհափառ Հայրապետից և առաջնորդվեց Երևան, նորին Ս. Օծության վիրջան, ուր մնալու է իր շքախմբի հետ:

Սուրբ պատարագ և քարոզ Մայր Տաճարում Հուլիսի 14, կիրակի, բարեկենդան Վարդավառի: Առավոտյան ժամը 11-ին, Մայր Տաճարում:

ճարում պատարագեց սրբազան պատրիարք հոր գավազանակիր հոգեշնորհ Տ. Վազգեն վարդապետ Գպրսյանը:

Հավատացյալների հոծ բազմությունը վաղ առավոտվանից լցրել էր Մայր Տաճարն ու շրջափակը:

Ժամը 12-ին, Մայր Տաճարի զանգերի ավետավոր հնչյունների տակ, վեհափառ Հայրանքի և պատրիարք սրբազանը, եկեղեցական թափորով և ժողովրդական խանդավառ բարեմաղթությունների տակ, առաջնորդվեցին Մայր Տաճար:

Սուրբ պատարագի կոմիտասյան քառաձայն երգեցողությունը հաջողությամբ կատարում էր Մայր Տաճարի երգչախումբը, խորեն ձևկորցրած ձայնով ղեկավարությամբ:

Շատ հուզիչ և սրտագրավ էր «Ողջոյն»-ի պահը, երբ Մայր Տաճարի նվիրական կամարների տակ, Ավագ Ս. Սեդանի առաջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը և Թուրքիայի հայոց պատրիարք սրբազանը, «ի համբոյր սրբութեան», վերանորոգում էին իրենց եկեղեցական միասնության ուխտը:

«Զի՛ բարի, զի՛ վայելուչ, զի բնական եղբարք ի միասին» (Սաղմ. ՃԼԲ 1):

«Հայր մեր»-ից առաջ քարոզում է Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ և Հոգևոր Ճեմարանի վերատեսուչ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյանը «Ուրախ եղէ ես, ոյք ասէին ցիս ի տուն Տեառն երթիցուք մեր» (Սաղմ. ՃԻԱ 1) բնաբանով:

Քարոզիչ սրբազանը, ողջունելով պատրիարք հոր գալուստը, իր բնաբանը պատշաճեցնում է նրա այցելության. «Նա եկել է հուստ և հերկրպագություն ի Տուն Տյառն, այսինքն՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, որը Սրբություն Սրբոցն է և հավատի կենտրոնը՝ հայ հավատացյալ ժողովրդի, «տուն աղօթից ամենայն հայոց և Աթոռ Քահանայապետութեան»:

Հավարտ սուրբ պատարագի, նույն հանդիսությամբ և հավատացյալների խանդավառ արտահայտությունների տակ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ու Թուրքիայի հայոց պատրիարքը, օրհնելով ժողովրդին, առաջնորդվում են նոր վեհաբան:

Ժամը 3-ին, նոր վեհաբանի սեղանատանը, Մայր Աթոռի ողջ միաբանությունը՝ եպիսկոպոս, վարդապետ, սրկավագ, ուրախությունն է ունենում սեղանակից լինելու վեհափառ Հայրապետին և սրբազան պատրիարքին:

Սեղանը օրհնում է պատրիարք սրբազանը: Առաջին բաժակը Վեհափառ Հայրապետը բարձրացնում է հավերժական Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի անսասնության և պայծառության համար:

Նորին Ս. Օծուխյունը երկրորդ բաժակը առաջարկում է Թուրքիայի հայոց պատրիարք ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոսի և Թուրքիայի Իր հոգևոր հայ զավակների գործերի հաջողության համար:

Սրբազան պատրիարք հայրը բարձրացնում է երրորդ բաժակը Վեհափառ Հայրապետի թանկագին կյանքի արևատության և Մայր Աթոռի միաբանության կենաց:

Սեղանների շուրջ ստեղծված հոգևոր ուրախությունն ու խանդավառությունը ավելացնում են վարդապետներն ու սարկավագները պատշաճ շարականների, երգերի կատարմամբ:

Ժամը 6-ին, սրբազան պատրիարք հայրը, ընկերակցությամբ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն և Տ. Ասողիկ սրբազանների և հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետի, իր շքախմբով այցելում է Էջմիածին քաղաքի պատմական վանքերը՝ Ս. Հովհաննիս, Ս. Շողակաթ և Ս. Գայաննի:

Ժամը 7-ին, սրբազան պատրիարքը այցելում է նաև Զվարթնոցի ավերակները:

Երեկոյան ժամը 9-ին, սրբազան պատրիարքը, Մայր Աթոռի միաբանության և իր շքախմբի հետ, ներկա է լինում Երևանի Գարիբ Սունդուկյանի անվան դրամատիկ թատրոնի դերասանների կատարմամբ «Վարդանանք»-ի ներկայացման՝ Էջմիածնի ստադիոնում:

Այցելություններ

Հուլիսի 15-ին, երկուշաբթի, առավոտյան ժամը 9-ին, սրբազան պատրիարք հայրը, ընկերակցությամբ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսի և հոգեշնորհ Տ. Մեսրոպ վարդապետի, իր շքախմբով այցելում է Ս. Մաշտոցի անվան մատենադարանը, ուր ընդունվում է պատշաճ հարգանքով դիրեկտոր, դոկտ.-պրոֆ. Լ. Խաչիկյանի կողմից:

Մատենադարանը, որպես ճարտարապետական կառույց և մանավանդ որպես հայ ձեռագրերի անկրկնելի գանձարան, խորին, անջնջելի տպավորություն է թողնում Թուրքիայի հայոց պատրիարքի և նրա շքախմբի անդամների վրա:

Պատրիարքը իր հիացմունքն է արտահայտում հայ ձեռագրերի հանդեպ ցույց տրված խորունկ ուշադրության, գուրգուրանքի և հայ մշակույթի բնագավառում մատենադարանում կատարված գիտական լուրջ հետազոտությունների համար:

Ժամը 12-ին, սրբազան պատրիարք հայրը ուխտի է գնում Օշական, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի լույս դամբարանին:

Պատրիարքը ծնրադիր աղոթում է և մի պահ հսկում. եռամեծ Վարդապետի շիրի-

մի վրա, խոնարհած նրա խնկելի հիշատակի առաջ:

Վաղգն Վեհափառ Հայրապետի նախաձեռնությամբ, Օշականի եկեղեցում և Մեծ Հսկողի դամբարանում կատարված վերանորոգությունները երախտադիտությամբ և շնորհակալությամբ են լցնում պատրիարքի սիրտը:

Վերադարձի ճանապարհի վրա, սրբազան պատրիարք հայրը այցելում է Օշական գյուղի մուտքի առաջ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդյան 1600-ամյակի առթիվ երախտազետ հայ ժողովուրդի կողմից կանգնեցված հուշարձան-կոթողը:

Այնուհետև ամենապատիվ հյուրը այցելում է Աշտարակի Կարմրավոր գողտրիկ եկեղեցին՝ կառուցված Ե դարում:

Ժամը 2-ին, սրբազան պատրիարքը իր շքախմբով այցելում է Մայր Աթոռի տպարանը:

Նորին սրբազնության ընկերակցում են «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիտյանը և տպարանի ղերեկտոր Խ. Սամվելյանը:

Թուրքիայի հայոց պատրիարքը հանգամանորեն ծանոթանում է տպարանի բոլոր մեքենաների աշխատանքներին և այլ տպագրական գործերի և իր գոհունակությունը հայտնում կատարված վերանորոգչական աշխատանքների և տպարանի բացման առթիվ:

Ավելի ուշ, նորին սրբազնությունը այցելում է Հոգևոր Ճեմարան: Ուսանողությունը արձակուրդի մեջ էր: Սրբազանը այցելում է դասարանները, տեսչարանը, հանդիսությանց սրահը, սերտարանն ու գրադարանը:

Ժամը 3-ին, Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճում է իրեն և սրբազան պատրիարք հոր սեղանակից դարձնել Մայր Աթոռի աշխարհական պատասխանատու աշխատողներին՝ «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրին, դիվանապետին, ֆինանսական և տնտեսական բաժինների վարիչներին, ճարտարապետին և տպարանի ղերեկտորին:

Ընդունելության ժամանակ Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր ծանոթացնելով աշխատակիցներին, միաժամանակ իր բարձր ուշադրությանն է արժանացնում նրանց կատարած աշխատանքները Մայր Աթոռում:

Ծաշից հետո, Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր միջև Վեհաբանում տեղի է ունենում խորհրդակցություն եկեղեցական, կրոնական մի շարք հարցերի շուրջ:

Նրեկության, պատրիարք սրբազանը իր շքախմբով ներկա է լինում օպերայում «Արշակ Բ»-ի ներկայացման:

Ուխտագնացություններ

Հուլիսի 16-ին, երեքշաբթի առավոտյան, սրբազան պատրիարք հայրը ուխտի գնաց Խոր Վիրապի վանքը, իր շքախմբի հետ:

Նորին սրբազնության ընկերակցում էին գերաշնորհ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսը և բարեշնորհ Կայծակ սարկավազը:

Ժամը 2—30-ին, Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարք հայրը, միաբանության անդամների հետ, ճաշեցին Հոգևոր Ճեմարանի ուսանողության սեղանատանը: Օրվա ճաշը հայկական հարիսան էր:

Սեղանը օրհնեց Վեհափառ Հայրապետը:

Վերատեսուչ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսը, Հոգևոր Ճեմարանի ուսանողության անունից, բարի գալուստ մաղթեց սրբազան հոր: Նորին սրբազնության ողջունեց նաև Բաքվի առաջնորդ Տ. Հուսիկ եպիսկոպոսը:

Գ դասարանի ուսանող Գրիգոր Բունիաթյանը ապրումով արտասանեց Միտունի «Աղբյուր առ լույս» գրաբար քերթվածը:

Վերջում խոսք առավ սրբազան պատրիարք հայրը, շնորհակալություն հայտնեց Հոգևոր Ճեմարանի վերատեսչության և ուսանողության հյուրասիրության համար, և խոսքը ուսանողության ողջելով ասաց.

«Նրանի՜ ձեզի, որ կապրիք այս սրբազան հարկի տակ, առաջնորդության ներքև Վեհափառ Հայրապետին, որ նոր գիծ մը բացավ մեր եկեղեցական կյանքի նոր շրջանին մեջ և դրավ Ս. Էջմիածինը իր պատմական առաքելության հունին և հոգևոր բարձրության և դերին մեջ:

Նրանի՜ ձեզի, որ կապրիք մեր պատմական վանքերու մոտիկության մեջ, որոնց մեջ կան շունչն ու տեսիլքը մեր եռամեծ վարդապետներուն, որոնց աշակերտներն ու հետևորդներն ենք մենք և դուք:

Կմաղթեմ, որ անսայթաք ընթանաք մեր մեծ վարդապետներու և անոնց արժանավոր աշակերտ և հետևորդ նորին Ս. Օծուկյան բացած լուսավոր ճանապարհին»:

Ընդունելությունը վերջացավ խմբովին երգված Տերունական աղոթքով և սրբազան պատրիարք հոր գոհաբանական մաղթանքով:

Հուլիսի 17-ին, չորեքշաբթի, առավոտյան ժամը 9-ին, սրբազան պատրիարք հայրը այցելեց Երևանի պատմական թանգարանը:

Այնուհետև նորին սրբազնությունը ուխտի գնաց Ս. Գեղարդի վանքը:

Սրբազան պատրիարքին ընկերակցում էին Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսը և Տ. Մեսրոպ վարդապետը:

Ճանապարհին ամենապատիվ հյուրը այցելում է Գառնիի ավերակները, ամրոցը, հեթանոսական տաճարն ու եկեղեցին:

Ս. Գեղարդի վանքի մեծ դարբասի առաջ, սրբազան պատրիարքին դիմավորում է վանահայր Տ. Մուշեղ վարդապետ Պետիկյանը և առաջնորդում եկեղեցի:

Սրբազան հայրը իր ուխտը կատարելուց հետո, երկյուղածությամբ և հիացմունքով դիտում է Գեղարդի եկեղեցական ճարտարապետության կոթողները, շրջնություն և երախտագիտություն մրմնջալով մեր լուսաբնակ նախնիքների հավատի ամրության և կառուցողական տաղանդի մասին:

Ժամը 5-ին, սրբազան պատրիարք հայրը վերադառնում է Երևան, ուր ժամը 6-ին վիճակում ընդունում է Վեհափառ Հայրապետի փոխարժարձ այցելությունը: Նորին Ս. Օծություն ընկերակցում էին Տ. Ասողիկ սրբազանը և գավաղանակիր Տ. Արսեն արեղան:

Հուլիսի 18 և 19 օրերին, հինգշաբթի և ուրբաթ, սրբազան պատրիարք հայրը իր շքախմբով մեկնում է երկօրյա ուխտագնացության դեպի Կոտայք, Գուգարաց աշխարհի և Շիրակ՝ նայելու Սևանի վանքը, Հաղբատ, Սանահին, Մարմաշեն, Հառիճա վանքերը և Թալիշի եկեղեցին:

Սրբազան պատրիարք հոր ընկերակցում են Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսը, Տ. Մեսրոպ վարդապետը և Մայր Աթոռի դիվանապետ Հայկ Առաքելյանը:

Հաճելի է ուղևորությունը: Խաղաղ ու ջինջ առավոտ է: Ամռան արևը ոսկեզօծել է հայ-

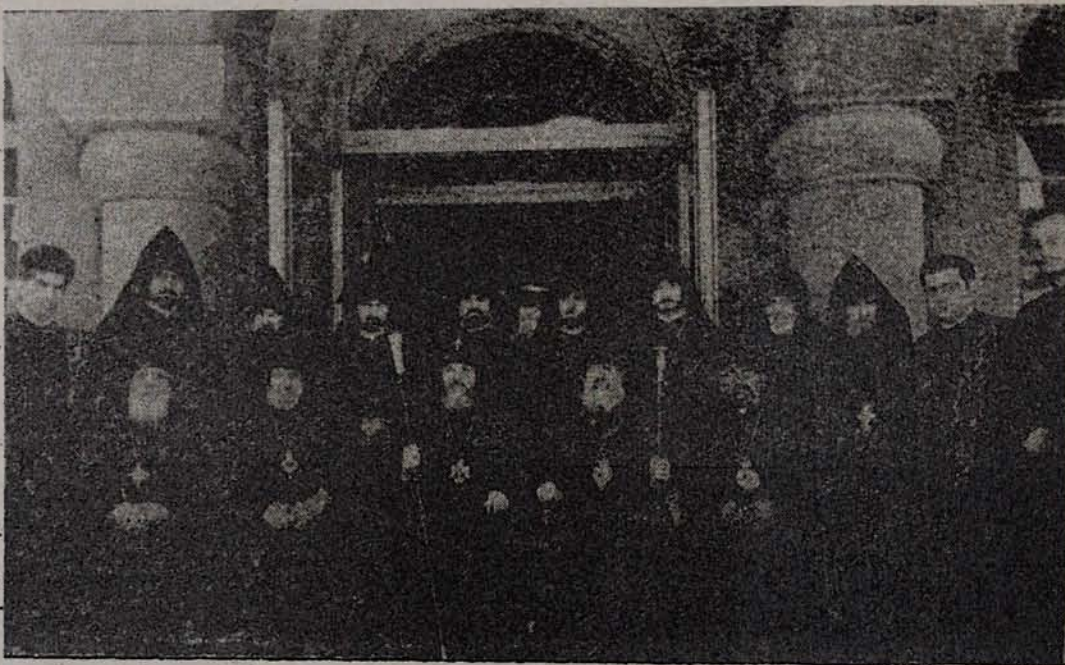
րենի դաշտերն ու սարալանջերը: Հայրապետական մեքենան սուրում է ասֆալտապատ գեղեցիկ ճանապարհով և Հյուսիսային Կովկասի Սևան, որը հայկական բարձրավանդակի լեռներում եղած բազմաթիվ լճերի մեջ իր մեծությամբ և գեղեցկությամբ առաջին տեղն է գրավում:

Գեղամա, Սևանա, Վարդենիսի, Զանգեզուրի լեռները, խոր խաղաղությամբ և ջերմագին սիրով իրենց գրկում առած օրորում են Սևանը և «կղզին»՝ իր զույգ վանքերի տարրեն հուզիչ սրբության մեջ:

Մեքենան կանգ է առնում «կղզու» ստորոտում: Սրբազան պատրիարք հայրը իր ուղեկիցներով բարձրանում է «կղզու» հարավ-արևմտյան փոքր սարալանջը, որի վրա գտնվում են 874 թվականին Սյունյաց Մարիամ տիկնոջ կողմից կառուցված Ս. Կարապետ և Ս. Առաքելոց եկեղեցիները:

Աղոթքից և ուխտից հետո, սրբազան պատրիարքը շարունակում է իր ճանապարհորդությունը Դիլիջանի ծաղկավետ, դալարագեղ բնության միջով դեպի Կիրովական:

Կիրովականը, երբեմնի՝ Ղարաբաղի սան, պատմական Գուգարաց աշխարհի Տաշիրը գավառի Բամբակաձորի մեջ, Տանձուտ, Վանաձոր և Փամբակ գետակների մեջ առնված, Հայաստանի երիտասարդ ու գեղեցիկ երրորդ քաղաքն է:

Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարքը միաբանության մի խումբ անդամների հետ

Սրբազան պատրիարք հայրը ուղղվում է դեպի Կիրովականի հայոց Ս. Աստվածածին եկեղեցին:

Հնչում են ղանգերը: Շիրակի թեմի առաջնորդ Տ. Մաշտոց եպիսկոպոսը, Տ. Գեորգ ավագ քահանա Գեորգյանի և Տ. Վազգեն քահանայի գլխավորությամբ, նորին սրբազնության «Հրաշափառ»-ով առաջնորդում են եկեղեցի, ուր հավաքված հավատացյալների բազմությունը ջերմորեն դիմավորում է Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարքին:

Կիրովականում մի քիչ հանգստանալուց հետո, սրբազան պատրիարքը շարունակում է իր ճանապարհը դեպի Ալավերդի՝ Լոռվա աշխարհը, Գուգարաց երկիր՝ «յուփստ և յերկրրպագութիւն» Սանահին և Հաղբատ վանքերի:

Այժմյան Ալավերդու շրջանը պատմական Հայաստանի Գուգարաց աշխարհի Տաշիրք գավառի մի մասն է հանդիսանում: Բագրատունիները իշխել են այնտեղ Ժ դարում և կառուցել են բազմաթիվ վանքեր՝ Սանահինը, Հաղբատը, Քորբայը, Հոռոմայրը, Քառասուն Մանկունը և Կայան, Կայծուն ու Ախթալա ամրոցները:

ԺԳ դարում այստեղ իշխել են Զաքարի և Իվանե եղբայրները:

Ժամը 2-ին մեքենան կանգ է առնում Դեբետ գետի վրա ձգված հին կամրջի մոտ, որը կառուցվել է ԺԳ դարում Նանա թագուհու կողմից:

Սանահին վանքը գտնվում է կամրջից 3 կմ. հեռավորության վրա, Սանահին համանուն գյուղի սարի լանջին: Ժայռոտ և ոլորապտույտ կածաններով ճանապարհը դեպի վանք շատ դժվար է:

Ալավերդու տեղական իշխանությունները Թուրքիայի հայոց պատրիարքի և նրա ուղեկիցների տրամադրության տակ են դրել ժայռերն ի վեր մագլցող ելկու վիլլիս ավտոմեքենա:

Գեղեցիկ է տեսարանը: Զորում հոսում է պղտոր Դեբետը, մինչ հանդիպակաց պղնձագույն լեռներից լավում է Ալավերդու պղնձաձուլական գործարանների զվարթ աղմուկը և անընդհատ երթևեկող գնացքների աղբարար սուղոցը:

Սարի լանջին, կղմինդրե կտուրներով, ծառերի ու փարթամ կանաչների մեջ թաղված երգիկների ետևից երևում է Սանահին հուշակավոր վանքի սուրբ գմբեթը:

Հաղբատյա վանքի դարբասի առաջ կանգ են առնում մեքենաները:

Սրբազան պատրիարք հայրը, երկուդած քայլերով և խոհուն, իր ուղեկիցներով մտնում է վանքի բակից ներս և հափշտակված կանգ

առնում սրբավայրերի և շիրիմների առաջ:

Սանահին վանքի գոյությունը բարձրանում է մինչև Ժ դար:

Սանահինը, սակայն, դառնում է հայ մշակույթի վառ օջախ Սմբատ Բ թագավորի օրերից: Այնտեղ աշխատում ու ստեղծագործում են մեր եռամեծ վարդապետները, հայ եկեղեցու մեծիմաստ ու քաջակորով պաշտպանները: Սանահին վանքը քարեղեն ճարտարապետական մի համանվագ է՝ հուշարձանների իր խմբով: Այստեղ գործել է ԺԱ դարում Գրիգոր Մազիստրոսի ճեմարանը:

Սանահինի Ս. Աստվածածին եկեղեցին կառուցվել է 935—945 թվականներին, Ամենափրկիչ եկեղեցին՝ 967—972 թվականներին, Գավիթը կամ ժամատունը՝ 1181 թվին, նորագավիթը, որն իշխանական դամբարան է՝ 1211 թվին:

Սանահին վանքում կան բազմաթիվ վիճական արձանագրություններ: Վանքը հանդիսացել է միաժամանակ աղգային-եկեղեցական դեմքերի պանթեոն, այստեղ թաղվել են Զաքարի իշխանից սկսյալ մինչև Գրիգոր Տուտեորդի վարդապետը:

Վանքի արժեքավոր կառույցներից է նաև Մատենադարանը, կառուցված 1063 թվականին, Դավիթ Ա Անհողին թագավորի ղուստը Հրանույշ թագուհու կողմից:

Սրբազան պատրիարքը մի առ մի այցելում է բոլոր հուշարձանները՝ հիացմունքի և երախտագիտության արտասովառն զգացմունքներով:

Հայաստանի հնությունների պահպանության պետական կոմիտեն վերանորոգչական խոշոր աշխատանք է կատարել Սանահինի վանքում:

Մինչև ուշ երեկո, սրբազան պատրիարք հայրը մնում է վանքում և երեկոյան ժամերգությունը կատարելուց հետո, իջնում՝ Ալավերդում գիշերելու:

Հուլիսի 19-ին, ուրբաթ, առավոտյան ժամը 8-ին, սրբազան պատրիարք հայրը ուխտի է գնում Հաղբատի վանք՝ հավատի ու գիտության այս երկրորդ օջախը:

Մեքենան կանգ է առնում վանքի մեծ դարբասի առաջ: Ոտքով Սանահինից Հաղբատ ութ կիլոմետր է: Ենթադրվում է, որ իսկապես Սանահինը:

Հաղբատ ու Սանահին, երկու համբուրելի և նվիրական անուններ, հայ մշակույթի ու հավատի երկու վառ օջախներ:

Պատրիարք սրբազանը և իր ուղեկիցները մտնում են դարավոր մենաստանի պարիսպներից ներս, նույն սիրելի և միատիկ միջավայրը, նույն ջերմ ու կենդանացնող շունչը, տեսիլքը՝ ամեն կողմ:

Սրբազան պատրիարք Ռայրը բարոկոլում է

Հաղբատը հիմնադրվել է Արաս Ա Բագրատունու օրոք: Վանքի առաջին գլխավոր եկեղեցին է Ս. Նշանը, ճարտարապետական հուշակապ մի կառույց, կառուցված 967—991 թվականներին, խոսրովանույշ թագուհու կողմից նվիրված Քրիստոսի խաչափայտի մի մասունքի վրա, Գարեգին և Սմբատ արքայորդիների կողմից: Գեղեցիկ է նաև Ս. Նշանի գավիթը:

1005 թվականին կառուցվել է Ս. Գրիգոր եկեղեցին՝ ինը պատարագամատույց սեղաններով:

Նշանավոր է Հաղբատի վանքի դահլիճը, որը վանահայր Համադասպ եպիսկոպոսի անունով կոչվում է նաև «Համադասպի շենք»։ 25,50 մ. երկարությամբ, 32 մ. բարձրությամբ, 25,50 մ. լայնությամբ, գմբեթաղարդ

այդ դահլիճը ծառայել է որպես դպրատուն և դպրեվանք, ուր դասավանդել են մեծ հաղբատցիները: Դպրատան հարավային կողմում գտնվում է Մատենադարանը:

Վանքի բակում միայնակ բարձրանում է զանգակատունը, կառուցված 1245 թվականին: Վանքի պարիսպներից դուրս է գտնվում մեծ սեղանատունը: Հաղբատը ունեցել է մեծ թվով միաբանություն:

Ժամերն անցնում էին աննկատ, բայց հուզումով լի: Հաղբատը հարուստ է հուշարձաններով: օրեր են պետք հանգամանորեն դիտելու: Սրբազան հայրը դիտում է, աղոթում և «Հոգևոց» արտասանում այդ սուրբ հարկի մեջ աշխատած, տքնած և մահացած մեր նախնիների պայծառ հիշատակին:

Ժամը 10-ին, սրբազան պատրիարք հայրը իր ուղեկիցներով վերադառնում է Կիրովական, և Ս. Աստվածածին եկեղեցում նախագահում է առավոտյան ժամերգության:

Այնուհետև Նորին Սրբությունը ծանոթանում է քաղաքի տեսարժան վայրերին և նորակառույցներին և ժամը 11-ին մեկնում Լենինական, ուր «Հրաշափառ»-ով մուտք է գործում առաջնորդանիստ Ս. Աստվածածին (Յոթվերք) եկեղեցին:

Եկեղեցու բակում և տաճարի մեջ հավաքված հավատացյալների հոծ բազմությունը ջերմորեն դիմավորում է սրբազան պատրիարք հորը:

Երակի թեմի առաջնորդ Տ. Մաշտոց եպիսկոպոս Թաթևյանը բարի գալուստ է մաղթում Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարքին, որը պատասխանում է ողջունի խոսքերին և շնորհակալություն է հայտնում ջերմ ընդունելության համար:

Փոքր հանգստից հետո, սրբազան պատրիարքը այցելում է Մարմաշենի վանքը, որ գտնվում է Հայկական ՍՍՌ Ախուրյանի շրջանում, Լենինականից 12 կմ. դեպի արևմուտք, Ախուրյան գետի ձորում:

Մարմաշենի վանքը եղել է Հայաստանի կրոնական խոշոր կենտրոններից մեկը և պատկանում է հայ ճարտարապետության հուշակապ կոթողների թվին:

Վանքի հիմնադրումը վերագրվում է Կամսարական տոհմի իշխաններին: Վանքի գլխավոր եկեղեցու վրա կա Վահրամ Պահլավունի իշխանի արձանագրությունը, ըստ որի եկեղեցին կառուցվել է 1026 թվին:

Մարմաշենի վանքը բաղկանում է երկու խմբից՝ Մեծ Մարմաշենի վանք, որի կազմի մեջ մտնում են չորս եկեղեցի, մեկ գավիթ-ժամատուն, մեկ դամբարան և գերեզմանոց, ապա Փոքր Մարմաշեն, որը բաղկանում է մեկ եկեղեցուց և կից գերեզմանատնից: Քարերի վառ կարմիր գույնը, ընտիր և ողորկ մշա-

կումբ, ճարտարապետական ձևերի ճշգրիտ լուծումը, կառուցողական հնարամտությունը, մշակված և նուրբ զարդաքանդակները էլ ավելի վեհություն և գեղեցկություն են տալիս Մարմաշենի վանքին:

Ախուրյան գետի ափին, ծառերի զով հովանու ներքո, Թուրքիայի հայոց պատրիարքի պատվին տրվում է ճաշկերույթ, որին մասնակցում են նաև թեմական խորհրդի անդամները, քահանայից դասը:

Վերադարձի ճանապարհի վրա, սրբազան պատրիարք հայրը ծանոթանում է կենդանականի տեսարժան վայրերին և ապա մեկնում իր ուղեկիցներով Արթիկ՝ Հառիճա վանք:

Հառիճան նույնպես պատմական Հայաստանի հնագույն և նշանավոր վանքերից և հոգևոր կենտրոններից մեկն է եղել:

Արագածի սիւներին, ձորի բարձր քարափի ափին, գեղատեսիլ վայրում, իր հովասուն կլիմայով, սառնորակ աղբյուրներով, ալպյան կանաչությամբ և երփներանգ, անուշաբույր ծաղիկներով, հին օրերին Հառիճա վանքը եղել է նաև կաթողիկոսական ամառանոց:

Հառիճա վանքի նշանավոր հուշարձանների խումբը բաղկանում է երկու գավիթ-ժամատներից, երկու մատուռից, վանական խցիկներից և գարեզմանոցից: Հառիճա վանքի ամենահին կառույցը Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցին է, կառուցված է դարում:

Վանքի գլխավոր եկեղեցին Ս. Աստվածածին եկեղեցին է, կառուցված Զաքարի իշխանի կողմից 1201 թվականին:

Վանքի բոլոր կառույցները պարսպապատված են:

Հառիճա վանքի ո՛չ գավթում, ո՛չ բակում չկան դամբարաններ, ինչպիսիք կան Սանահին և Հաղբատ վանքերում:

Սրբազան պատրիարք հայրը երկարորեն մնաց Հառիճա վանքում և իր ուխտն ու աղոթքը կատարելուց հետո, հրաժեշտ առավ:

Սրեկոյան ժամը 7.30-ին, երկօրյա ուխտագնացությունից հետո, սրբազան պատրիարքը անմոռանալի տպավորություններով վերադառնում է Մայր Աթոռ, ճանապարհին այցելելով նաև Մաստարայի և Թալիշի պատմական եկեղեցիները:

Ժամը 8.30-ին, նորին սրբազնությունը, Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում, ներկա է լինում Վ. Մայակովսկու ծննդյան 70-ամյակին նվիրված հոբելյանական հանդիսության, իր շքախմբի հետ:

Հուլիսի 20-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 9-ին, սրբազան պատրիարք հայրը, Արարատյան թեմի փոխանորդ Տ. Վահան վարդապետ Տերյանի առաջնորդությամբ, այցելեց Երևանի եկեղեցիները՝ առաջնորդանիստ Ս.

Սարգիս եկեղեցին, Կոնդի Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցին և Ս. Զորավոր եկեղեցին:

Նորին սրբազնությունը պատշաճ հանդիսություն դիմավորեցին թեմական խորհրդի անդամները, Երևանի եկեղեցական խորհրդի անդամները, քահանայից դասը և հավատացյալների բազմությունը:

Ժամը 11-ին, սրբազան պատրիարքը այցելեց Բյուրականի աստղադիտարանը և ջերմ զրույց ունեցավ Հայաստանի Գիտությունների Ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումյանի հետ:

Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարքը հրաժեշտ առավ մեծանուն գիտնականից լավագույն տպավորություններով:

Երեկոյան, Մայր Տաճարում, կիրակամոթի ժամերգության և Վարդավառի նախատոնակին նախագահեց Վեհափառ Հայրապետը:

Արարողության ներկա էր նաև սրբազան պատրիարք հայրը:

Երեկոյան ժամը 8-ին, սրբազան պատրիարք հայրը, նոր Վեհարանի հանդիսությանց դահլիճում, մեծ գոհունակությամբ դիտեց 1962 թվականի ազգային-եկեղեցական ժողովի, սրբալույս մեռնորհնության և եպիսկոպոսական ձեռնադրության հանդիսությանց նվիրված «Էջմիածին» գունավոր ֆիլմը:

Հանդիսավոր սուրբ պատարագ և քարոզ Մայր Տաճարում Վարդավառի տոնին

Հուլիսի 21-ին, կիրակի, «Տօն պայծառակերպության Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»:

Ազգային-եկեղեցական մեծ տաղավարի առիթով, Մայր Տաճարում հանդիսավոր սուրբ պատարագ է մատուցում այսօր Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ պատրիարք Տ. Շնորհարքեպիսկոպոս Գալստյանը:

Առավոտյան ժամը 11-ին, նոր Վեհարանում զգեստավորված, պատարագիչ պատրիարք սրբազանը, եկեղեցական թափոթով և ամպհովանու տակ, հանդիսավորապես առաջնորդվում է Մայր Տաճար:

Աջակողմյան և ձախակողմյան դասերում տեղ են գրավել հրավիրյալներ և պաշտոնական անձինք:

Մայր Տաճարը, ինչպես նաև վանքի շրջափակը, լիքն են ուխտավորներով և հավատացյալներով:

Սկսվում է սուրբ պատարագը: Ս. Սեղանին սպասարկում են վարդապետներ, քահանա հայրեր, սարկավազների խումբը: Սուրբ պատարագի Կոմիտասյան քառաձայն երգեցողությունը փայլուն հաջողությամբ կատարում է Մայր Տաճարի երգեցիկ խումբը:

Վեհափառ Հայրապետը և սրբական պատրիարք հայրը առաջնորդվում են դեպի Վեհարան

Ժամը 12-ին, Մայր Տաճար է առաջնորդվում Վեհափառ Հայրապետը և բազմում Իր Գահի վրա:

Սուրբ պատարագը շարունակվում է մինչև «Հայր մեր»: Պատարագիչ սրբազան պատրիարք հայրը քարոզում է օրվա մեծ տոնի պատմական և հոգևոր նշանակության մասին «Եւ այլակերպեցաւ առաջի եօցա» ավետարանական բնաբանով:

Սրբազան պատրիարք հայրը իր քարոզի սկզբում ողջունի և շնորհակալության սրտագին խոսք է ուղղում Վեհափառ Հայրապետին, Մայր Աթոռի միաբանության, հաղորդելով միաժամանակ Թուրքիայի հայության և հոգևորականության որդիական սերն ու հարումը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին և նրա աստվածաբայալ Հայրապետին:

Այնուհետև իր քարոզի մեջ սրբազան պատրիարք հայրը մեկնաբանում է Թաբոր լեռան վրա Քրիստոսի պայծառակերպության հոգեվոր նշանակությունը և ծանրանում անցյալում հայ ժողովրդի եկեղեցական-մշակութային կյանքում տեղի ունեցած փառավոր պայծառակերպությունների վրա, առաջինը Դ դարում Ս. Գրիգոր Լուսավորչի շնորհիվ, «որ Ավետարանի լույսը տարածեց հայ հողի վրա և այլակերպեց հայ հոգիները. անկե հիսուս տարի հետո, մեր ժողովուրդի երկրորդ պայծառակերպությունը եղավ մեծն Ներսեսի օրով, երբ Հայաստանի մեջ ան հիմնեց դպրոցներ, բացավ

հիվանդանոցներ, ծերանոցներ, անկեղանոցներ: Հաջորդ և ամենամեծ պայծառակերպությունը սակայն եղավ Ե դարի սկզբին, Ս. Սահակ Պարթևի, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի և անոնց թարգմանիչ աշակերտներու շնորհիվ, մեր գրերու գյուտով և Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությամբ:

Պայծառակերպությունը կյանքի բանալին եղած է:

Մեր ժողովուրդը գիտցած է գործածել այդ բանալին, հրաշալիորեն պայծառակերպված է այն անցյալին մեջ և ստեղծած հոգևոր արժեքներ:

Այսօր ալ, սիրելիներս, ժամանակն է, որ մեր ժողովուրդը նորեն պայծառակերպվի ո՛չ միայն ֆիզիկապես ու տնտեսապես, ո՛չ միայն մշակութային բնագավառին մեջ, այլ մանավանդ հոգեպես և բարոյապես:

Կաղոթեմ, որ Աստված խաղաղություն տա աշխարհին, որպեսզի ազգերն ու ժողովուրդները, Աստուծո սիրույն մեջ, օրհնված և պայծառակերպված ապրին, համերաշխության պայմաններու մեջ:

Կմաղթեմ Մայր Աթոռին անսասանություն, Վեհափառ Հայրապետին՝ կենաց արևշատություն, որպեսզի ան երկար տարիներ շարունակե հովվել և Իր թեմերը տարածել հայ ժողովուրդի վրա, ինչպես հո՛ւ՝ Հայաստան աշխարհի վրա, այնպես ալ աշխարհի բոլոր կողմերուն վրա, ուր կան ցրված հայության բեկորներ, մինչև այն

երջանիկ օրը, երբ ըլլանք «մի հոտ և մի հովիւ», ընդ հովանալով Ս. Էջմիածնի և Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի»:

Հավարտ սուրբ պատարագի, հավատացյալներից շատերը Ս. Հաղորդություն ստացան:

Եկեղեցական հանդիսության ավարտին, Վեհափառ Հայրապետը և պատրիարքը սրբազանը, ամպհովանու տակ, եկեղեցական թափորով, առաջնորդվեցին Վեհարան:

Հրաժեշտի ընդունելություն

Ժամը 3-ին, Վեհարանի սեղանատանը, Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարքի պատվին կազմակերպվել էր հրաժեշտի ընդունելություն:

Ճաշկերույթին ներկա էին Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և Վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամները, Մայր Աթոռի միաբանությունն ու պաշտոնեությունը:

Հրավիրյալների թվում էին վարպետը՝ ՍՍՌՄ ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարյանը, գրող Կոստան Զարյանը, Մայր Աթոռին աղբյուրի ճարտարապետական հանձնաժողովի անդամներ, Արարատյան թեմի թեմական խորհրդի ատենապետ Ս. Արեշատյանը և այլ հյուրեր:

Ընդունելության ներկա էր նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ պր. Ս. Հովհաննիսյանը:

Սեղանը օրհնում է Վեհափառ Հայրապետը: Այնուհետև ստեղծվում է ջերմ ու սրտագին մթնոլորտ սեղանների շուրջ:

Ընդունելությունը ղեկավարում է Վեհափառ Հայրապետը: Նորին Ս. Օծությունը առաջին բաժակը բարձրացնում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հովանու ներքո Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու նվիրապետական Աթոռների անսասանության և միության կենաց:

Սրահում թնդում է «Էջ Միածինն ի Հօրէ՛» Մայր Աթոռի հոգևոր հիմնը:

Վեհափառ Հայրապետը երկրորդ բաժակը առաջարկում է հայրենի կառավարության և հայ ժողովրդի բարօրության կենացը:

Սրբազան պատրիարքը հայրը բաժակ է առաջարկում Վեհափառ Հայրապետի կենաց արեւատության և Մայր Աթոռի անսասանության:

Հուզումով ունկնդրվում է «Տէ՛ր, կեցո՛ւ դու զհայս» ազգային հիմնը՝ Տ. Մեսրոպ վարդապետի կատարմամբ:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով սրբազան պատրիարքին, ասում է.

«Ավելի քան մեկ շաբաթ է, որ ուրախության և խոր մխթարության օրեր կապրինք Մայր Աթոռին մեջ:

Ուրախ ենք և հույժ երջանիկ, վասնզի մեր օրերուն տեղի ունեցավ այցելությունը Պոլսո հայոց սրբազան պատրիարքին:

Այստեղ է ան, Ս. Էջմիածին, նստած ահա Մեր կողքին:

Պատմական է այս իրադարձությունը և մեծապես նշանակալից:

Փա՛ռք Աստուծո ամենակալին, որուն ողորմության և շնորհքին ներքև կգտնվի Հայոց Ս. Եկեղեցին և մեր եկեղեցական կյանքն ու գործունեությունը:

Մենք անկեղծորեն հրճվեցանք, երբ բոլոր տեսակի դժվարությունները հաղթահարվելով, Թուրքիո հայոց Պատրիարքական Աթոռը ունեցավ իր գահակալը, ժողովուրդի միաձայն ընտրությամբ:

Հրճվեցանք մանավանդ, որ նորընտիր պատրիարքը եղավ Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը, որ մեր օրերու հայ բարձրաստիճան հոգևորականության ամենափայլուն դեմքերեն մեկը կհանդիսանա: Իր ամբողջ կյանքը եղած է նվիրում և ծառայություն:

Այսօր կկրկնապատկվի Մեր հրճվանքը, երբ երջանիկ պատեհությունը ունինք այստեղ, հայրենի հողի վրա, Ս. Էջմիածնի կամարներուն տակ, ողջունելու Շնորհք պատրիարքը, որ իր ուղեկիցներուն հետ կուգա իր Աթոռին և իր ժողովուրդին սիրո և հավատարմության վկայությունը բերելու Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

Սրբազան պատրիարք եղբայրը Մեր ուխտի կուգա Փրկչի Իջման այս սուրբ տեղերը և նոր էջ մը կբացվի մեր կեղեցական կյանքին մեջ:

Պատմության ընթացքին միշտ սիրափոր եղած են Մայր Աթոռիս և Պոլսո Պատրիարքության փոխհարաբերությունները: Բայց ահա այդ սիրո և գործակցության կապը առավել կսերտանա:

Մենք միշտ պիտի աղոթենք ու գործենք, որպեսզի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի սիրո և հոգևոր աշխատակցության կապերը հետզհետե՝ առավել ջերմանան մեր եկեղեցվո մյուս երեք նվիրապետական Աթոռներուն հետ, որոնք բոլորը միասին անբաժանելի մեկ ամբողջություն մը կկազմեն՝ օրհնությամբ և շնորհներովը Աստուծո Միածին Որդվույն, որ լուսեղեն կերպարանքով այստեղ իջավ շատ դարեր առաջ և այդ լույսի ահեղ զորությամբ հինգ Ամենայն Հայոց Հայրապետությունը, Գլուխը Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցվո:

Սիրեցյալ պատրիարք եղբայր. թող Աստված օրհնե մեր միասնության ուխտը, թող Աստված օրհնե մեր եղբայրությունը և մեր սուրբ գործը: Մեր գործը Աստուծո գործն է, մեր գործը եկեղեցաշեն գործ է, մեր գործը հայ հավատացյալ

ժողովուրդի միասնության և հոգևոր լուսավորության գործ է: Մենք միշտ Ձեզի հետ պիտի աղոթենք, որպեսզի լինի «Յերկիր խաղաղություն և ի մարդիկ հաճություն»:

Ձեզի կմաղթենք անսպառ ուժ և աշխատանքի եռանդ ու լավատեսության ոգի, որպեսզի երկար, շատ երկար տարիներ հովվեք ու առաջնորդեք Թուրքիո հայոց եկեղեցիները և հավատացյալ ժողովուրդը:

Դուք, սիրելի՛ եղբայր, այցելեցիք մեր երկրի՝ Հայաստանի կարգ մը եկեղեցիները և պատմական վանքերը, կրթական, գիտական և գեղարվեստական բարձր հաստատություններ, տեսաք մեր վերածնած երկրի շեն ու ծաղկած քաղաքները՝ Երևան, Լենինական, Կիրովական, Ալավերդի և այլ վայրեր: Տեսաք մեր գործարար և չարքաշ ժողովուրդը իր առօրյա աշխատանքին մեջ: Ու տեսաք այդ աշխատանքի, շինարար աշխատանքի փառավոր արդյունքները:

Ահա մեր նորաշեն Մայր Հայաստանը, որ նոր պայմաններու մեջ, բարենպաստ պայմաններու մեջ կապրի ու կվերաշինվի նաև մեր եկեղեցական պլանքը, կվերաշինվի ու կպայծառանա մանավանդ ամենայն հայոց սուրբ հավատքի վեմ Մայր Առաք Ս. Էջմիածինը, շնորհիվ հավատացյալ ժողովուրդի՝ զոհողություններուն, շնորհիվ այստեղ ծավալող աշխատանքին, բայց մանավանդ ի մասնավորի շնորհիվ մեր հայրենի կառավարության բարյացակամության և օրինական անաչառ վերաբերմունքին դեպի եկեղեցին:

Այս առթիվ Մենք Մեր սրտագին շնորհակալությունները կհայտնենք Խորհրդային Հայաստանի իշխանություններուն, որ, ինչպես անցյալին, նաև այս անգամ ընդառաջեց Մեր դիմումին և հարկ եղած օրինավոր ձևակերպությունը կատարվեցավ շուտափույթ կերպով, որպեսզի սրբապան պատրիարքը իր ջրախմբով ուխտի գա Ս. Էջմիածին:

Մեր գոհունակությունը պարտինք հայտնել նաև Թուրքիո հանրապետական կառավարության նույն՝ բարյացակամության համար, որով հնարավոր դարձավ Մեր այցելությունը Ստամբուլ 1961-ին և այժմ Շնորհք սրբապան պատրիարքին այցելությունը Հայաստան:

Սիրելի՛ սրբապան եղբայր, տարեք Ձեզի հետ Ձեր հոտին ջերմագին ողջույներ հայրենի հողեն, մեր բավադարյան սրբավայրերեն և Մայր հայրենիքի հավատացյալ ժողովուրդի սրտեն:

Մենք կճանչանք Ձեր հոտը: Մենք կճանչանանք և կսիրենք Ձեր ժողովուրդը, Մեր հոգևոր զավակները: Տարեք բոլորին, բոլորին անխտիր Մեր սիրտ ողջույնը և Մեր հայրապետական օրհնությունները, Մեր սրտեն բխած ամենաջերմ մաղթանքներով:

Թող անսասան մնա Թուրքիո հայոց Պատրիարքական Աթոռը, հավետ ջեն ու պայծառ իր եկեղեցիներով:

Հանուն հայրենի կառավարության, Թուրքիայի հայոց պատրիարքին ողջունում է նաև Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ պր. Ս. Հովհաննիսյանը:

Հանուն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, Գրիգոր Բեմմեզյանն իր ելույթում ասում է.

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Խորին շնորհակալություն այն պատվին համար, որով հնարավորություն կտրվի ինձի բարի գալուստ մաղթելու նորին ամենապատվոյն Ս. Շնորհք պատրիարք Գալուստյանին:

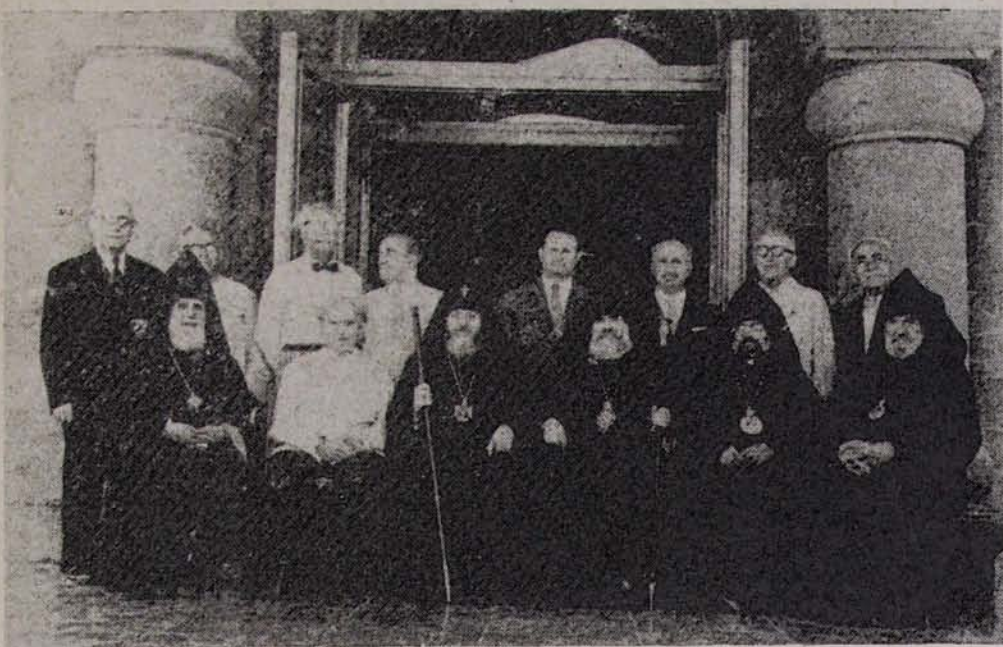
Սրբազա՛ն հայր, բոլոր անոնց համար, որոնք Ձեզ կճանչանա դեռ ուսանողական տարիներին, բոլոր անոնց համար, որոնք կհետևին Ձեր հովաական բեղմնավոր գործունեության սփյուռքահայ զանազան կեդրոններուն մեջ, բոլոր անոնց համար, որոնք հրճվեցան Ձեր պատրիարքության բարձր պաշտոնին համար, մեծ պատիվ և երջանկություն է ողջունել Ձեզ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մեջ:

Այսօր, Մայր Տաճարին մեջ, Ձեր քարոզին մեջ Դուք մեկնաբանեցիք Քրիստոսի այլակերպության և պայծառակերպության հրաշափառ խորհուրդը: Այդ խորհուրդը, սակայն, կյանք է առեր, առաջին հերթին, նաև Ձեր անձին և գործունեության մեջ, որովհետև ուր որ Դուք եղաք որպես Հոգևոր հովիվ հայ հավատացյալներու, Ձեր գործունեությամբ ոչ միայն պայծառակերպվեցաք անձնապես, այլև պայծառակերպեցիք Ձեզի հանձնված հոտը:

Մենք վստահ ենք, որ պայծառակերպության նոր շրջան մը կապրի նաև Պոլսո հայությունը Ձեր պատրիարքության օրով:

Պոլիսը մեզի համար սովորական քաղաք մը չէ, այլ նվիրական անուն մը, հուզիչ հիշատակներով առլցուն, որովհետև ան քաղաքն է Օրմանյաններու և Դուրյաններու, Մեծարենցներու, Վարուժաններու, Պարոնյաններու և Զոհրապներու, Սիամանթոներու և Թեքեյաններու Պոլիսը այն քաղաքն է, ուր երկար ժամանակ ապրեցավ և ստեղծագործեց մեր մեծ Կոմիտասը: Պոլիսը այն քաղաքն է, ուր այժմ կապրի մեր ժողովուրդին մեկ հատվածը, որ, դեռ վերջերս, Վեհափառ Հայրապետի այցելության առիթով, ցույց տվավ, որ գիտե և կրնա արժանավորապես շարունակել իր նախնիքներուն նվիրական ավանդությունները:

Սրբազա՛ն հայր, Ձեր գործունեությունը եղեր է արդյունավետ անով մանավանդ, որ Դուք ոչ միայն անձամբ ներշնչվեք եք իշման Սեղանի սրբազան լույսով, այլև ամեն տեղ Ձեզի հետ տարեր եք դպն, տարեր եք Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ուժն ու փառքը: Այժմ դո-

Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարքը Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամների և այլ
նյութերի մեջ

րացաբ նաև հայրենի հողի ներշնչանքով, հայրենի երկրի գեղեցկություններով և, առավել ևս գոտեպնդված, կվերադառնաք Ձեր Աթոռը: Հավատացած ենք, որ Ս. էջմիածնի լույսն ու ներշնչանքը ամբողջովին կբաշխեք անոնց կարոտովը տառապող և անոնց երազովը ապրող մեր սիրեցյալ եղբայրներուն:

Այս հավատքով և ոգևորությամբ ալ մենք, Մայր Աթոռի Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդի անդամներս, բաժակ կբարձրացնենք Ձեր թանկագին կենացը, մաղթելով Ձեզի ամենայն հաջողություն և ամենայն բարիք»:

Սրբազան պատրիարք հոր սաղիմական հին դասընկեր և «էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիտյանն իր ճառի մեջ ասում է.

«Այսօր պատմական օր է Մայր Աթոռի համար: Մեր մեջ ունենք ներկայությունը, պատմության մեջ առաջին անգամ, Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարք հոր:

Առանձնապես ինձ համար այսօր բերկրանքի և հպարտության օր է: Սրբազան Պատրիարք հորը ճանաչում եմ 1929 թվից, Երուսաղեմից, երբ միասին էինք սովորում Ժառանգավորաց վարժարանում և Հնժայարանում, աշակերտելով լուսահոգի Թորգոմ պատրիարքին:

Միշտ թարմ է հիշողությանս մեջ ուսանողության այդ օրերից, նազարեթի որբանոցից եկած, մի քիչ դժգույն և թեթև կուցած

պատկերը Արշակի, բարոյությամբ լեցուն աչքերով այդ պատանու, որը սիրում էր ավելի լույս, խոկալ և աղոթել: Այս երեք բառերի մեջ են խտանում երեկվա իյդեցի (Յողդատ) որբ հայ պատանու և այսօրվա Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարք հոր նկարագրի ու բնավորության հիմնական գծերը, որպես մարդու և հոգևորականի:

Շնորհք սրբազան պատրիարքը Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի առաջին ձեռնասուն եպիսկոպոսն է, որ բարձրացել է Հայ Եկեղեցու նվիրապետական Աթոռներից մեկի՝ Պոլսի Պատրիարքական Գահի վրա:

Պետք է ուրախությամբ արձանագրել այն խրախուսիչ փաստը, որ Վեհափառ Հայրապետի ձեռնադրած եպիսկոպոսներն այսօր կարևոր, առաջնորդող դեր են կատարում թե՛ արտասահմանի և թե՛ ներքին թեմերում, Հայ Եկեղեցու ղեկավարության մեջ, որպես առաջնորդների, հայրապետական պատվիրակների և հոգևոր հովիվների:

Այս փաստը ինքնին խոսում է այն մասին, որ այսօր Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, հայրենի ազատ և խաղաղ պայմաններում, Վեհափառ Հայրապետի ղեկավարությամբ և Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի հովանու ներքո, նորից դրվել է իր առաքելության և կոչման բարձրության վրա:

Սրբազան հայր, որպես Թուրքիայի հայոց պատրիարք, Ձեր ետին թնեք 500 տարվա մի փառավոր պատմություն:

Այդ պատմության ոգին թող լինի Ձեզ առաջնորդ և ներշնչման աղբյուր:

Պոլսի Պատրիարքական Աթոռը, ինչպես նշում է Օրմանյան սրբազանը, 1526 թվից ի վեր հոգեպես «վերջնականապես և բացառապես կապվեցավ էջմիածնի Մայր Աթոռին հետ»:

Ես վստահ եմ, որ Դո՛ւք, Ձեր պատրիարքության տարիներին, է՛լ ավելի կամրապնդեք կանոնական ու պատմական այդ կապը Մայր Աթոռի հետ, ի մխիթարություն հայ հավատացյալ ժողովրդի և ի պայծառություն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու:

Հոգեշնորհ Տ. Արսեն արեղան մեներգում է «Խաչն ի նախնումն» տաղը, իսկ Մայր Տաճարի երգչախմբի մեներգչուհի Սվետլանա Զաքարյանը երգում է «Կոռնկ»-ը և «Ավե Մարիա»-ն:

Հանդիսության վերջում խոսք է առնում սրբազան պատրիարհ հայրը և ասում.

«Վեհափա՛ռ Տեր և հարգելի սեղանակիցներ. Ծանրաբեռնված կզգամ ինքս իմ հասցեին արտահայտված ազնիվ խոսքերու, ապրումներու և երախտագիտական պագցումներու բեռն տակ:

Պիտի նախընտրել իմ բնական հակումիս հետևելով լռել, քան արտահայտել պանոսը:

Ինձի կվերապահեմ ապրումներս: Մյուս կողմեն, սիրով և շնորհակալությամբ կփոխադարձեմ իմ հասցեին եղած ազնիվ խոսքերը:

Կուզեմ լոկ արտահայտել իմ երախտագիտական պագցումները:

Այստեղ կգտնվիմ ես, ոչ միայն իբրև Հայաստանյայց Եկեղեցվո նվիրապետական Աթոռներեն մեկուն գահակալը, այլ նաև որպես հայ հոգևորական:

Առաջին հերթին գոհունակությամբ կանդրադառնամ, որ մեր հանրապետական թուրք կառավարության բարյացակամ վերաբերմունքին շնորհիվ կարելիություն ստեղծվեցավ, որ իմ այս ուխտավորական այցելությունս ի գլուխ հանեմ, ինչպես նաև փոխադարձեմ Վեհափառ Հայրապետին Թուրքիո հայության տված սփոփարար այցելության, 1961 թվականին:

Պիտի փափագել և մաղթել, որ մեր թուրք կառավարության և Սովետական մեծ Միության հարաբերությունները առավել բարվոքվեն և ավելի լայն հնարավորություններ ստեղծվեն երկուստեք, մշակութային և այլ հարաբերությանց:

Այս պատճառով, ես ուրախությամբ կանդրադառնամ այն պատգամավորության, որ վերջերս այցելեց Սովետական Միություն:

Գոհունակությամբ կնշեմ նաև Սովետական Միության բարյացակամ վերաբերմունքը, որ դյուրություն ստեղծեց մեր վիպայի համար:

Իմ Հայաստան գտնված միջոցին, հատկապես երկրի մեջ իմ կատարած ճանապարհորդության ընթացքին, շատ բարյացակամ վերաբերմունք գտանք բաղաձային իշխանության կողմե, որոնց բոլորին, այս առիթով, կհայտնենք մեր խորին շնորհակալությունը:

Այցելեցինք ուր որ կամեցանք և մեկ ընծայվեցավ ամեն դյուրությամբ: Իմ շնորհակալության և երախտագիտության մեծագույն մասը կերթա Վեհափառ Հայրապետին, որուն հյուրը եղանք, մեր այնտեղ գտնված ամբողջ միջոցին: Ծարունակ առարկան եղանք իր եղբայրական և հայրական հատուկ հոգատարության:

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին և էջմիածնի միաբանությունը շատ բախտավոր են, այս շրջանին մեջ ունենալով Վեհափառ Հայրապետի նման պայծառ և շատ գործունյա հոգեվորական բարձր անձնավորություն մը՝ իբրև Պետ և Հայր:

Արդեն իսկ Իր անվան որպես մակդիր. «Շինարար» տիտղոսը կցորդված է: Վեհափառ Հայրապետի շինարարական գործունեությունը ամենքին հայտնի է:

Ես մասնավոր կերպով կուզեմ անդրադառնալ Վեհի արտասահմանի մեր եկեղեցիներուն նկատմամբ ցույց տված հոգածության:

Պատմության պիտի անցնի Վեհը, որպես այն բացառիկ կաթողիկոսը, որ հատուկ դիտավորությունը ունեցած է այցելելու և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հմայքն ու օրհնությունը տանելու Սփյուռքին, մեր ցրված համայնքներուն:

Վեհափառը Իր գահակալության օրեն ասդին ամբողջ և հեղինակաբար Իր ձեռքին մեջ առավ Մայր Աթոռի ղեկավարությունը և պայն դրավ իր պատմական հունին և առաքելության մեջ:

Ուրախ ենք նշելու, որ Էջմիածնի հոգևոր հեղինակությունը, թե՛ հայ եկեղեցիներեն ներս և թե՛ միջեկեղեցական շրջանակներու մեջ, իր բարձր և արժանի մակարդակին վրա կգտնվի:

Վեհափառ Հայրապետը սիրված և համակրության արժանացած անձնավորություն մըն է նաև պետական և ժողովրդական շրջանակներու մեջ:

Սրտագին կմաղթեմ խաղաղություն ամբողջ աշխարհին, հաճություն և եղբայրություն բոլոր ազգերուն:

Աչքովս տեսա Հայաստանի տնտեսական և մշակութային հսկա վերելքը, ծաղկումը:

Կմաղթեմ Վեհափառ Հայրապետին երկար կյանք և առավել շինարար աշխատանք:

Կաղոթեմ միշտ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի անսասանության համար:

Կմեկնիմ այստեղեն հոգվով և ֆիզիկապես կապտորված, շարունակելու իմ ուսերուս վրա ծանրացած պատասխանատու, հոգևորական պարտականությունս ու պաշտոնս:

Կտանիմ լավագույն հիշատակներ այստեղեն:

և կհայցեմ Վեհի օրհնությունը մեր ժողովուրդին և մեր գործին վրա»:

Ներկաների արտագին ծափերի տակ, Վեհափառ Հայրապետը և Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարքը մի անգամ ևս ջերմորեն ողջագրվում են:

Նորին Ս. Օծուխյունը, հրաժեշտի այս արտառու ընդունելության վերջում, որպես հիշատակ սրբազան պատրիարք հորը նվիրեց եպիսկոպոսական մի թանգակին մատանի, իսկ հոգեշնորհ Տ. Վաղգեն վարդապետին՝ լանջախաչ:

Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարք հոր պատվին կազմակերպված հրաժեշտի ընդունելությունը վերջացավ խմբովին երգված Տերունական աղոթքով:

Երեկոյան ժամը 8-ին, սրբազան պատրիարք հայրը ներկա եղավ Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում հայկական երգի-պարի անսամբլի համերգին, իր շքախմբի և ուղեկիցների հետ:

Այցելություն Հայկական ՍՍՌ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահ մեծահարգ պր. Հարությունյանին

Հուլիսի 22-ին, երկուշաբթի օր, առավոտյան ժամը 12-ին, Տ. Տ. Վաղգեն Ա Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը և Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարք ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը, Երևանում, Գերագույն սովետի դահլիճում, այցելեցին Հայկական ՍՍՌ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահ մեծահարգ պր. Նազուշ Հարությունյանին:

Պաշտոնական այս այցելության ժամանակ Վեհափառ Հայրապետին և սրբազան պատրիարք հոր ուղեկցում էին Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյանը, Տ. Վաղգեն վարդապետ Գալստյանը, Տ. Արսեն արքեպիսկոպոս Բերբերյանը և տիար Կարապետ Ղազարյանը: Ընդունելությանը ներկա էին նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Ս. Գասպարյանը և տեղակալ Ս. Հովհաննիսյանը:

Վեհափառ Հայրապետի, Թուրքիայի հայոց պատրիարքի և Հայաստանի Հանրապետության նախագահի միջև տեղի ունեցավ սիրալիր զրույց, ջերմ մթնոլորտում:

Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարք հայրը հրաժեշտ է առնում Վեհափառ Հայրապետից և Մայր Աթոռից

Հուլիսի 22-ին, երկուշաբթի, ժամը 4-ին, ճաշից հետո, Վեհափառը վերջին տեսակ-

ցությունը տեղի ունեցավ Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարքի միջև:

Բաժանման ժամն է, արդ, «օրհնե՛, Հա՛յր»: Խորապես հուզված են Վեհափառ Հայրապետը, պատրիարք հայրը և բոլոր ներկաները:

Բաժանման թախիծ կա բոլորի աչքերում: Ոտքի վրա է Վեհափառ Հայրապետը՝ «Տարեք Մեր ողջուններն ու օրհնությունները՝ Թուրքիոյ մեջ ապրող Մեր զավակներուն և Ձեզ բարի ճանապարհ, սրբազան պատրիարք եղբայր»:

Վերջին անգամ Վեհափառ Հայրապետը և պատրիարք հայրը ողջագրվում են: Նորին սրբազնությունը հրաժեշտ առնելով, առաջնորդվում է Մայր Տաճար՝ իր վերջին աղոթքը անելու Իջման Ս. Սեղանի առաջ:

Ժամը 6-ին, սրբազան պատրիարք հայրը, ընկերակցությամբ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյանի և Արարատյան թեմի փոխանորդ Տ. Վահան վարդապետ Տերյանի, այցելում է Երևանում հայ բողոքական համայնքի ժողովարանը և նախագահում է երեկոյան աղոթքին և պաշտամունքին:

Վերապատվելի Սարգիս Կոնստանդյանը ջերմորեն բարի գալուստ է մաղթում Թուրքիայի հայոց պատրիարք հորը հանուն իր համայնքի և շեշտում է Հայ Եկեղեցու և հայ բողոքական համայնքի համագործակցության կարևորությունը և այցելությունների հոգևոր նշանակությունը:

Սրբազան պատրիարք հայրը խոսք առնելով, օրհնում է հայ բողոքական համայնքի հավատացյալներին և շնորհակալություն է հայտնում ջերմ ընդունելության համար:

Հուլիսի 23-ին, երեքշաբթի, առավոտյան ժամը 8-ին, Վեհափառ Հայրապետի ինքնաշարժով Թբիլիսի է մեկնում Թուրքիայի հայոց սրբազան պատրիարք ամենապատիվ Տ. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստյանը, իր շքախմբի հետ:

Նորին սրբազնության ուղեկցում է Արարատյան թեմի փոխանորդ Տ. Վահան վարդապետ Տերյանը:

Հանուն Վեհափառ Հայրապետի, սրբազան պատրիարք հորը և նրա շքախմբի անդամներին ճանապարհում են Տ. Հայկազուն և Տ. Ասողիկ սրբազանները, Տ. Մեսրոպ վարդապետ Պալյանը:

Թուրքիայի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարքը Թբիլիսի է ժամանում երեքշաբթի առավոտյան ժամը 12-ին, իր ուղեկիցներով:

Թբիլիսիի հայոց Ս. Գևորգ առաջնորդանիստ եկեղեցու առաջ հավաքված հավատացյալների բազմությունը ջերմորեն է դիմավորում նորին սրբազնության, որը եկեղե-

ցու զանգակների դողանքի տակ «Հրաշա-
փառ»-ով առաջնորդվում է եկեղեցի:

Վրաստանի հայոց առաջնորդ Տ. Կոմիտաս
եպիսկոպոսը, հանուն իր թեմի, բարիգալուստ
է մաղթում պատրիարք հորը, որն օրհնու-
թյամբ և շնորհակալությամբ է պատասխա-
նում եղած արտահայտություններին: Այնու-
հետև սրբազան պատրիարք հայրը առաջ-
նորդվում է եկեղեցուն կից ընդունելության
սրահը, ուր ընդունում է ժողովրդի, թեմական
խորհրդի անդամների այցելությունները:

Թուրքիայի հայոց պատրիարք հորն են այ-
ցելում նաև Վրացական ՄՍԽ Մինիստրների
սովետին առընթեր կրոնական պաշտա-
մունքների գործերի խորհրդի լիազոր նախ-
տաշվիլին և Պրավոսլավ եկեղեցու գործերի
խորհրդի լիազոր Մեթոքիշվիլին:

Այնուհետև սրբազան պատրիարք հայրը
առաջնորդվում է Խնուրիստ հյուրանոցը:

Երեկոյան ժամը 6-ին, սրբազան պատ-
րիարք հայրը, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսի ա-
ռաջնորդությամբ, իր ուղեկիցներով, այցե-
լում է Հավլաբարի էջմիածնեցոց եկեղեցին և
այնուհետև՝ Թբիլիսիի հայոց գերեզմանա-
տան պանթեոնը:

Հուլիսի 24-ին, չորեքշաբթի, առավոտյան
ժամը 11-ին, սրբազան պատրիարք հայ-
րը, իր ուղեկիցներով, այցելում է վրաց ժո-
ղովրդի սրբության սրբոց, հնադարյան
Մցխեթայի վանքը:

Մցխեթայում պատրիարք հայրը դիմավոր-
վում է հանդիսավորապես: Նորին սրբազնու-
թյունը հանգամանորեն ծանոթանում է վան-
քի պատմության և ճարտարապետական
առանձնահատկություններին:

Այնուհետև պատրիարք հայրը այցելում է
Մցխեթայի մոտ, լեռան բարձունքի վրա
գտնվող վրացական Զիվարիի Ս. Խաչ վանքը:

Հարուստ ու բազմոց տպավորություններով,
պատրիարք հայրը հրաժեշտ է առնում Մցխե-
թայի վանքից:

Թբիլիսի վերադառնալով, նորին սրբազ-
նությունը այցելում է վրաց Ս. Սիոն կաթողի-
կոսանիստ Մայր Տաճարը, ուր իր ուխտը կա-
տարելուց հետո, համբուրում է Վրաստանի
առաքելուհի Ս. Նունե կույսի պատմական
խաչը:

Ժամը 1-ին, Թուրքիայի հայոց սրբազան
պատրիարքը իր ուղեկիցներով պաշտոնա-
կան այցելություն է տալիս Համայն Վրաց
Պաշարիարք-Կաթողիկոս. նորին Սրբու-
թյունը

Երեկոյան ժամը 6-ին, Ֆունիկուլորում,
Վրաստանի հայոց թեմական խորհուրդը,
պատրիարք հոր պատվին, կազմակերպում է
ողջերթի ընդունելություն, որն անցնում է
ջերմ, սրտագին մթնոլորտում:

Հուլիսի 25-ին, հինգշաբթի առավոտյան,
սրբազան պատրիարք հայրը ծանոթանում է
Թբիլիսիի տեսարժան վայրերին և պատմա-
կան հուշարձաններին:

Երեկոյան ժամը 4-ին, նորին սրբազնու-
թյունը հրաժեշտ առնելով, «Տու—104» ինք-
նաթիռով մեկնում է Մոսկվա:

Վնուկովոյի օդանավակայանում սրբազան
պատրիարք հորը ջերմորեն դիմավորում են
Մոսկվայի հայոց հոգևոր հովիվ գերաշնորհ
Տ. Պարզե եպիսկոպոս Գևորգյանը, հոգեշնորհ
Տ. Գրիգոր վարդապետ Եղիայանը և բարե-
շնորհ Ժիրայր սարկավազ Կոնսուլյանը:

Նորին սրբազնությունն առաջնորդվում է
«Լենինգրադսկայա» հյուրանոցը, ուր մի օր
առաջ ժամանել էր նաև Վեհափառ Հայրապե-
տը դեպի Զխոնալովակիա իր ուղևորության
ճանապարհի վրա:

Հուլիսի 26-ին, ուրբաթ, առավոտյան ժամը
11-ին, սրբազան պատրիարք հայրը այցելում
է Մոսկվայի թուրք դեսպանին:

Երեկոյան ժամը 5-ին, Վեհափառ Հայրա-
պետը և սրբազան պատրիարքը, իրենց ջը-
խմբերով, այցելում են Մոսկվայի և Համայն
Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեք-
սիին:

Եկեղեցական երեք պետերի միջև տեղի է
ունենում եղբայրական ջերմ զրույց, մտերիմ
մթնոլորտում:

Երեկոյան ժամը 8-ին, «Լենինգրադսկա-
յա» հյուրանոցում, Ամենայն Հայոց Վեհա-
փառ Հայրապետին և Թուրքիայի հայոց
սրբազան պատրիարքին այցելում է Մոսկվա-
յում թուրք դեսպանը:

Հուլիսի 27-ին, շաբաթ, Վեհափառ Հայրա-
պետը և սրբազան պատրիարք հայրը, առա-
վոտյան ժամը 9-ին, «ՏՈՒ—104» ինքնաթի-
ռով մեկնում են Պրագա:

Նորին Ս. Օծություն և նորին սրբազնու-
թյունը ճանապարհում են գերաշնորհ Տ. Պարզե ե-
պիսկոպոսը, Մոսկվայի հայոց եկեղեցական
խորհրդի անդամները, թուրք դեսպանի ներ-
կայացուցիչը և պաշտոնական այլ անձինք:

